

UNITÁRIUS ÉLET

50. évfolyam 10. szám

1996. október

Reformáció - Unitárius hit, Luther Márton - Dávid Ferenc

Október a reformáció hónapja, a protestáns világ nagy ünnepe. Mi, unitáriusok november közepét tartjuk hitünk legnagyobb emlékűnnepének. Október 31-én Luther Márton tüzte ki vitatételét a Wittenbergi vártemplomra, hatalmas lelki forradalmat indítva el vele. Dávid Ferenc egy küzdelmes, hívő élet utolsó sóhaját küldte ki a világba 1679. november 15-én, mártíromsággal betöltve választott hitvallását. Sajnálatos, hogy a két dátum a közelség és a főhősök hasonlósága ellenére sem kapcsolódott különösebben össze. Legfeljebb néha egy ökumenikus istentisztelet hozta közelebb a két ünnepet egymáshoz.

Szeretném, ha a millicentenáriumi esztendő októbere és novembere - nemzeti ünnepünkhöz is méltóan - több lenne, változásokat hozna és igazi közeledést építene ki a reformáció és az unitárius vallás, Luther Márton és Dávid Ferenc között.

Dávid Ferenc, az unitárius egyház megalapítója, tudatos életének első szakaszában Luther Márton és Melancthon Fülöp hitét vallotta. Ez a korszak mintegy húsz évet ölelt fel. Az életbe indulás forrongását, a külföldi út új tapasztalatait, a pályakezdés első diadalait és bukását – egészen a püspöki székhöz. Kár, hogy kevés mozzanatát ismerjük ennek a korszaknak teljesen, de vallásos hitéről, hűségéről értékes támpontunk van az elindulás éveiből.

Dávid Ferenc a legelső erdélyi antitrinitárius művében (*De falsa et vera unius Dei patris, filii, et spiritus sancti cognitione, libri duo - Alba Juliae 1568*) latinul, majd a Rövid magyarázatok 1567 című munkájában magyarul írt rövid történelmi felmérést hite fejlődéséről: „Mert legelőször Luther és Philip Melancthon írását adta kezünkbe, melyek csak a bűnnek bocsánatja ellen való praktikát rontották meg, és ezeket megtanulván, úgy ragaszkodánk azután a Saxoniabeli tanítókhoz. Ennek utána nem sok idő múlva a csehekhez hajlánk, de nem a tudományok tisztaságában, hanem az anyaszentegyháznak igazgatásában.”

„Hogy pedig ezeknek utána a Helvéciabelieknek írásokat kezdők olvasni, kik mind a Saxoniabeliekénél, s mind a cseheknél tévelygésüket kárhóztatják vala, látván tisztább tudományukat mi is öszve társalkodánk velek.”

„De most immár más hadnagyokat, más vezéreket adott nekünk a mi kegyelmes Atyánk, kik az Antikrisztus mélyebb tévelygéseit törlik el...”

A wittenbergi reformátor iránti tiszteletét más idézetekkel is lerója: „... Mostan vagyunk annak ötven esztendeje, hogy Luther Márton fel kezdé bontogatni Krisztusnak koporsóit, melyekben az örökéletnek megnyerése helyeztetik vala, tudniillik búcsúban, purgatóriumban, misében és szentelt vízben. Mert Krisztus születése után ezeröttszáz tizen és hét esztendőben kezdé Luther ezek ellen támadni, melynek most ötven esztendeje vagyunk.” (Az utalás is érdekes,

az Ószövetség törvénykezése szerint minden ötvenedik év az örömmek esztendeje.)

A fenti idézetek két dolgot igazolnak. Az egyik: Dávid Ferenc feltétlenül lutheri hittani vértessel indult, de katolikus lelkész soha nem volt és nem is tanult annak. Az eredendő bűn és a predestináció kérdésében sok állást különösebben nem foglalt. A másik: Dávid Ferenc átvette és hitrendszerébe beledolgozta a reneszánsz gondolkodásmód alapvető ismérveit. Így pl.: a tiszta forráshoz való visszatérés szabályát, az egyén kutatáshoz való jogát, még a hit területén is. Ugyanakkor önkontrollnak megtartotta a múlt felfogásainak becsülését. Hittani fejlődése nem egy feltűnni vágyó, állandóan újdonságokat kereső ember nyugtalansága volt – ahogy azt a dogmatikus korlátok miatt megérteni nem tudó más felekezeti bírálói állítják –, hanem egy mélyen hívő ember Isten-látásának és megérésének egyre tisztább megfogalmazásai, amelyekért a mártíromságot is vállalta.

Ezek az értékelések alapos vizsgálódások eredményei. Hivatkozó jegyzetekkel és részletes irodalmi utalással megjelent a „Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből” című kötetben, amelyet Luther születésének 500. évfordulójára adtak ki. (Dávid Ferenc és a lutheri reformáció. Bp. 1984.)

Közismert tény, hogy Luther egy konkrét pápai visszaélés ellen emelte fel szavát. (... a bűnök bocsánatja ellen való praktikát rontotta meg.) Valójában ennél lényegesen több dolog történt. Új teológiai értékelés alakult ki. Eszerint az ember csak egyéni hitén keresztül (*sola fide*) - tehát az intézmények, az egyházak közvetítő és irányító bekapcsolása nélkül találkozhat Istennel. Ez a hit viszont teljes egészében Isten kegyelmi ajándéka (*sola gratia*) és csakis a Szentírás alapján épülhet (*sola scriptura*). A hit tökéletes csoda, Isten megvallásának csodája. A vallásosság mélységes és bensőséges - tehát a hit segítségével elnyerhető - élménye Isten bocsánatának. Nem behódolás az Isten közvetítő hierarchia és dogmarendszer előtt, hanem az egyes ember egész valóját átható bizalom és szeretet Isten iránt.

Dávid Ferenc mindazt megőrzött ifjúkori vallásos hitéből, amit nem érzett átértékelendőnek. Elsősorban a Szentháromság emberek által konstruált, sőt erőszakolt téziseit illette kemény kritikával és Jézus személyét igyekezett megközelíteni és megérteni úgy, hogy ami elfogadható volt számára, azt az újrafogalmazott vallásba is beledolgozta. Így történhetett, hogy az 1568. január 6. és 13. között alkotott „lelkiismereti szabadság” indoklása teológiai volt. (T.i.: azért indokolt a lelkiismereti szabadság törvényének megalkotása, mert „a hit Isten ajándéka, ő adja azt, ... mennyit és mikoron és kinek akar.”)

Hitének tiszta, szép megfogalmazása: „...ebben az Egy magasságbeli Istenben, Krisztus Atyjában, mennynek és földnek teremtőjében erős hittel hiszünk.” Végezetül a

Szentírás drága értékéről a következőket mondja: „Elég a mi idvességünknek útjának megkeresésére a próféták, evangelisták és apostolok írása. Gyönyörűséges és menyeyei étel az evangélium a híveknek szívökbe, kihez ha valaki hozzáteszen valamit, méreggé válik mingyárt!”

Jellegzetes Luther és a wittenbergi reformáció álláspontja a világtörténet értékelésével kapcsolatban is. Dávid Ferenc tanításai között is találkozunk vele. Az a szemléleti mód, amelynek gyökerei hippói Ágoston világnézetében gyökereznek, úgy látja, hogy a világ Isten és a sátán közötti harc színtere. Amikor Ádám bűnbe esett, tulajdonképpen a teremtés munkáját rontotta meg. A hívő embernek kötelessége Isten szövetségeseiként részt venni a küzdelemben. Luther is, Dávid is meg volt győződve róla, hogy e világméretű küzdelem befejezés előtt áll. Az ótestamentum jóslataiból kiszámított feltevések szerint (ezt a nézetet mások is osztották) a világ életkora hatezer esztendő lesz, melyből az utolsó ezer Krisztus után ezerben kezdődött. Ennek végefelé elszabadul az ördög és a római püspök antikrisztussá lesz.

Dávid Ferenc elfogadta az isten és a sátán közötti harcnak (és az embernek a harcban való szerepéről) újrafogalmazott lutheri téziseit: „Mert miképpen az eset után mindgyarást Ádám fiaiban vetélkedés támadta és halálos gyűlölség: azonképpen két isteni tisztelet, hamis és igaz az emberek között emeltetett fel. Az igaz úgy, mint Istennek lelketől, az ő igéjének folyása szerint, az hamis pedig az pokolbéli ördög irigységéből, az igazságnak meghomályosítá-

sára, nagy háborúságra és vetélkedésre okot adó... Dühödnek efféle dolgokban az világnak a fiai. De az Isten az ő híveitől különb ítéletet vár és cselekedetet kíván. Tudniillik, hogy a lelküket megpróbálják és az hamis prófétáktól önönmagukat megoltalmazzák, mely cselekedetekhez: Istenhez való könyörgés, az Szentírásban való tudakozódás és ez világnak tettetés méltósága mellől való eltávozás, sőt inkább Istentől felépített elme, melyben a választásnak magva behintvén gyökret vert.”

Október a reformáció hónapja, a protestáns világ nagy ünnepe. Mi, unitáriusok november 15-ét tartjuk vallásunk legnagyobb ünnepének. Október 31-én Luther Márton tűzte ki vitatételeit a wittenbergi vártemplomra, hatalmas lelki forradalmat indítva el vele.

November 15-én Dávid Ferenc egy küzdelmes, hívő lélek utolsó sóhajtását lehelte ki a dévai börtöncella hideg magányában. Remélem, hogy a két dátum közelsége, a reformátorok gondolkodásmódjának hasonlósága, egymás megbecsülésének őszinte érzése túlmutat egy ökumenikus istentisztelet konvencióin és közelebb hoz bennünket egymáshoz, értékeinket megbecsülve. Természetesen rengeteg elválasztó tételről is írhattam volna. A reformáció és ezen túl az unitarizmus alapjaiban tér el egymástól. Az alapvető hitben azonban nem. Szeretnünk kell Istent és szeretni kell embertársainkat. Úgy, ahogy ez a názáreti Jézus tanítványainak kötelessége.

Szász János

Millecentenáriumi ünnepség Kolozsváron

1996. augusztus 31 - szeptember 1.

A történelem mélyéből birodalmak, nemzetek támadtak fel, majd tűntek el nyomtalanul és a porfelhőkkel borított utakon vonuló százvezrek kerestek egyre újabb békés letelepedést biztosító táborhelyeket.

Szinte egyedülálló nemzetünk története, hogy viszonylag csekély lélekszáma ellenére 1100 évvel ezelőtt állandó hazát nyert és birtokolt a Kárpát medencében, egyben megőrizve etnikai egységét és sajátosságait. Különösen figyelemre méltó ez annak ismeretében, hogy a századok vérvívarai ugyancsak nem járultak hozzá a békés fejlődéshez, sőt nem egyszer, mint például 1241 után, a tatárok elvonulásakor az ország szinte lakatlanná vált.

1100 éves fennmaradásunk, önálló nemzeti létünk és tudatunk ezért tette indokolttá, hogy a millecentenáriumi évfordulójának megünneplését ne csak hazánk jelenlegi határain belül, hanem országhatárainkon túl, ott is megtartsuk, ahol honalapító elődeink államiságunk alapjait lerakták.

Ezen megfontolástól vezetve egyezett meg a Magyarországi és Erdélyi Unitárius Egyház, hogy a millecentenáriumi ünnepségeket augusztus végén Kolozsváron, október közepén pedig Budapesten rendezik meg. Egyben közös központi témaként az unitarizmus közel félévezredes léte és szerepe került megjelölésre a magyarság történelmi-társadalmi keretein belül.

Az Erdélyi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa még néhai dr. Erdő János püspök vezetésével példás gondossággal készítette elő az ünnepi megemlékezést, melynek a következőkben részletezett lebonyolítása bizonyította, hogy a hétköznapi sűrűjében szükségünk van egy lélegzetvételre, hogy hátratekintve áldozunk nemzeti önbecsülésünk oltárán.

Sajnos, az ünnepséget beárnyékolta a püspök közelmúltban történt elhalálása, valamint a magyar és román állam között megkötésre tervezett alapszerződés vitatott tartalma.

Ugyanekkor külön aktualitást adott az ünnepségen elhangzott előadások azon része, melyek az Unitárius kollégiumok és iskolák szerepéről szóltak, megerősítve a korábban államosított egyházi ingatlanok visszaadásának fontosságát, mint a magyarság fennmaradásának zálogát.

Az ünnepség augusztus 31-én reggel kezdődött dr. Szabó Pál főgondnok megnyitójával. Ezt követően dr. László Gyula előadása következett a honfoglalásról, melyet a professzor távollétében András György előadó tanácsos olvasott fel. A kettős honfoglalásról szóló előadás tanúsága szerint a magyarság a Kárpát medencébe több hullámban és irányból érkezett, és a 896-os év már csak ennek a letelepedési folyamatnak a befejezését jelentette.

A következő előadást Dr. Szabó Árpád főjegyző tartotta „Az 1568. évi tordai országgyűlés határozatai a vallásszabadságról és az erdélyi unitarizmus” címen. Az előadás ismételtén kihangsúlyozta a tordai országgyűlés fontosságát, mint a vallási tolerancia példátlan úttörő szerepét a XVI. században, valamint az erdélyi unitarizmus nemzetformáló hatását századokon át, egészen napjainkig.

Dr. Bodor András, Dr. Molnár István és dr. Gaál György előadása (ez utóbbit dr. Rezi Elek olvasta fel az előadó távollétében) képezték a rendezvény súlypontját, mivel ismertették a Kolozsvári Unitárius Kollégium, a Székelykeresztúri Unitárius Főgimnázium és a Tordai Unitárius Iskola szerepét a vallás, a tudomány és a művelődés szolgálatában. Az előadásokból kiviláglott, hogy az elmúlt századokon át ezek az iskolák nemcsak a tudomány fellegvárát alkották, hanem védőbástyái voltak a magyarság megmaradásának is. Itt csatlakozott mindhárom előadás az egyházi ingatlanok visszaadását szorgalmazó igényhez, hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy az anyanyelvi oktatás fennmaradása és biztosítása az egyetlen és döntő feltétele megmaradásunknak.

Az utolsó előadást **Dr. Faragó József** tartotta Kriza János unitárius püspök úttörő hozzájárulásáról a magyar népköltészet gyűjtéséhez.

Az előadások befejezéséül **dr. Murvay Sámuel** főgondnok hangsúlyozta ki a millicentenáriumi évforduló fontosságát és az erdélyi, valamint magyarországi unitárius egyház töretlen egységét.

A rendezvény szünetében nyitották meg az Unitárius Kollegium tanácstermében az unitárius kiadványok, kegyeserek és műemlék jellegű tárgyakból rendezett kiállítást. A kiállítás tárgyi bizonyítékul szolgált az unitárius egyház történelmi múltjához és szemet gyönyörködtető látványt nyújtott a nagyszámú résztvevőnek. Következő számunkban részletesen beszámolunk az egyház történelmi gyűjteményéről.

Délután a belvárosi templomban az ünnepi hangverseny zenekari, orgona és ének számai tették emlékezetessé az ünnepséget, majd a zárófogadás kötetlen hangulata biztosította az együttlét örömeit. Vasárnap ünnepi istentisztelettel zárult

a millicentenáriumi megemlékezés, ahol **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző imája után **Dr. Szabó Árpád** főjegyző végezte a szószéki szolgálatot.

A kétnapos rendezvényen a nagyszámú közönség sorában helyet foglaltak a meghívott magyarországi vendégek is, mind a magyar állami szervek, mind a Magyarországi Unitárius Egyház képviselőiben.

Befejezésül nem lenne teljes ez a beszámoló, ha nem ismertetnénk annak a nyilatkozatnak a teljes szövegét, amelyet a négy történelmi egyház képviselői írtak alá az alapszerződés és az egyházi ingatlanok visszaadása tárgyában.

Úgy gondoljuk, ez a nyilatkozat fejezi ki legjobban azt a történelmi jellegű összefogást és felismerést, amely az egyházakat vezette a nyilatkozat aláírásakor: őrzők ők a strázsán, megmaradásunk zálogai.

Mikó István

Állásfoglalás

Az európai integráció folyamata, a népek megbékélése, a demokrácia alapkövét jelentő másságtisztelet eszméinek elterjedését segíti, azoknak a közös érdekeknek az uralomra jutását ösztönzi, amelyeknek az egyházak is elkötelezett hívei.

A Romániai Magyar Történelmi Egyházak Elöljárói Állandó Értekezlete üdvözlözi az integráció jegyében megszületett alapszerződéseket. Egyházaink életbevágóan érdekeltek az államközi szerződések tárgyát képező kérdésekben.

Meggyőződésünk, hogy az európai jogrend szellemében fogant megállapodásoknak tiszteletben kell tartaniuk a nemzeti közösségek önrendelkezését, az önkormányzatra alapozott intézményrendszerhez való jogát.

Abból a meggyőződésből kiindulva, hogy az államközi szerződések az 1989 után szükségessé vált történelmi igazságtétel kiváló eszközei lehetnének, egyházaink vonatkozásában két olyan területet említhetünk, amely demokratikus közéletünk elengedhetetlen velejárója:

a./ az évszázados hagyományokra visszatekintő, minden fokon és minden formában megvalósuló felekezeti oktatási rendszerhez való jog szavatolása és állami támogatása, mely az egyetemes kultúra alapértékeinek létrehozásához is jelentős mértékben hozzájárul;

b./ hiveink millióinak évszázados munkáját, tehetségét, szorgalmát megtestesítő egyházi javak - ingatlanok, iskolák és más intézmények, könyvtárak, levéltárak, kegytárak - maradéktalan visszaszolgáltatása.

Jussunkért és jogainkért közéleti, jogi és politikai síkon is kitartó küzdelmet folytatunk. A 15. államilag elismert felekezet előterjesztéseként már 1990-ben elkészítettük közös egyházi törvénytervezetünket, amely a fenti kérdésben jogorvoslást ír elő. A román parlament a törvénytervezetet többszöri sürgetésre mind a mai napig nem tűzte na-

pirendjére. Jogos követeléseinket Romániának a szervezetbe való felvételekor az Európa Tanács is a nemzetközi egyezmények normarendszerébe illőnek találta. 176/1993. véleményezése 8. szakaszában feltételként szabta meg a felekezeti oktatáshoz való jogot és az egyházi javak visszaadását.

A román-magyar alapszerződés véglegesnek szánt szövegtervezetéből megdöbbenéssel vettük tudomásul, hogy a készülő dokumentum nem tartalmaz intézkedéseket jogos követeléseink teljesítésére nézve.

Mi, a romániai magyar történelmi egyházak előjárói határozottan kijelentjük: az olyan megállapodás, amely nem szavatolja teljes mértékben alapvető jogainkat, hosszú távon nem szolgálhatja a megbékélést és a demokrácia megszilárdulását, egyszóval nem teljesítheti történelmi küldetését.

Felkérjük az alapszerződés szövegezésében résztvevő politikai tényezőket, hogy vizsgálják felül álláspontjukat és az alapszerződés aláírása előtt intézkedjenek a megfelelő kiegészítésekről.

Eltökélt szándékunk, hogy keresztény egyházaink tanításából eredő eszméinkből nem engedünk, jogainkról nem mondunk le, és sajátos eszközeinkkel a hazai törvényhozás - és szükség esetén a nemzetközi fórumok útján - küzdeni fogunk nem csupán magunk, hanem valamennyi egyház jogos követeléseinek teljesítéséért.

Az integráció csakis egy minden igaz elvárást teljesítő európai jogrend keretében valósulhat meg. A vallásszabadság elemi feltétele, hogy az egyházak korlátozás nélkül élhessenek alapvető jogaikkal.

Kolozsvár, 1996. augusztus 27.

Dr. Jakubinyi György
római katolikus érsek
Gyulafehérvár

Dr. Csiha Kálmán
református püspök
Kolozsvár

Kiss Béla
evangélikus főjegyző
Kolozsvár

Tempfli József
római katolikus püspök
Nagyvárad

Tökés László
református püspök
Nagyvárad

Dr. Mártha Ivor
református főgondnok
Kolozsvár

Reizer Pál
római katolikus püspök
Szatmárnémeti

Dr. Szabó Árpád
unitárius főjegyző
Kolozsvár

Szilágyi Aladár
református főgondnok
Nagyvárad

120 éves a Budapesti Unitárius Egyházközség 1876-1996

120 év! De nagy idő. Több emberi generáció. A magyar alapítású Erdélyi Unitárius Egyháznak egy szerény kis történelmi töredéke, egyházközségünk élete és léte.

Az előzmények

A Magyarország és Erdély egyesülése ügyében 1868-ban hozott törvény biztosította az erdélyieknek mind politikai, mind vallási érvényesülését. A tényleges egyesülést hozta! De már ezelőtt egy évvel Budapestre rendelték több hivatalt, így került a vallás- és közoktatásügyi tanácshoz 1867-ben **Buzogány Áron** miniszteri titkár, majd **Hajós János** miniszteri osztálytanácsos.

Buzogány Áron, mint tanár és kolozsvári felszentelt pap, az unitárius lelkészi teendőket a fővárosban is ellátta, természetesen egyházközség és templom nélkül, saját lakásában tartott istentiszteleteket. Hamar köréje gyűltek hitfelei, akik azonban egyre inkább igényelték a hivatalos hitgyakorlatot. Felkérték **Ferencz József** kolozsvári első papot, ki 1869. január 13-án megtartotta Budapesten az első nyilvános istentiszteletet a Kálvintéri evangélikus és református templomban. Az unitáriusok javára vált ez az egyházi esemény, elismerést kellett irántuk, s emelte önérzetüket. Vágyódtak az egyházalapításra, forrtak az elmék, remélt minden szív, de lépni képtelenek voltak.

Vagy mégis?

A budapesti unitáriusok fiókegyházzá alakulása

„Tegyünk valamit saját lelkünk nyugalmaért, hitünk s vallásunk érdekében!” Ez volt annak a beszédnek lényege, s hangulata, amelyet Buzogány Áron mondott el Hajós János házában, az egyházalapítás érdekében. Ennél több volt az az ígéret, amelyet a budapesti angol-amerikai-magyar unitárius értekezlet adott a felemelő terv megvalósításához.

A szívek benső szüksége, az angol-amerikai segítség és Ferencz József kolozsvári püspök beszédei alapozták meg, hogy Buzogány figyelmeztető indítványának komoly tárgyalását végre előtérbe helyezték, s az 1875. június 20-i értekezlet elkészítette a fiókegyházközség szervezeti szabályait. E szabályzat kimondta:

- a budapesti unitáriusok fiókegyházközséget alakítanak, mely a kolozsvári anyaegyházhoz tartozik,
- tagjai a fővárosban, s a közeli vármegyékben lakó, az egyházfenntartási költségekhez hozzájáruló hitkönyvek,
- az egyház szervezeti, működési, gazdálkodási teendőit tételesen meghatározó feladatokat stb.

Íme, a budapesti kis unitárius fiókegyházközség léte kezdetén azon evangéliumi mustármag, melynek rendeltetése - Isten védő karja segítségével - izmos élőfává kezdett növekedni. Ez volt a korabeli egyházi sajtó megnyilvánulása.

Ferencz József kolozsvári unitárius püspök a fiókegyházközség szervezeti szabályainak gondos előkészítése után 1876. október 22-én az ágostai hitvallásúak főgimnáziuma aulájában - úrvacsorával egybekötött - istentiszteletet tartott, nagy létszámú hallgatóság jelenlétében, amelynek figyelemre méltó társadalmi visszhangja volt.

Ez a dátum a Budapesti Unitárius Egyházközség megalapításának időpontja.

Így indult a kis egyház bizonytalan jövője felé.

A budapesti unitárius fiókegyház anyaegyházzá alakulása

Ezek után felgyorsult a fiókegyházközség élete, s eseménydús volt az 1879-es és az azt követő esztendő is. Új és optimista látókörre vall, hogy mind gyorsabban felmerült a budapesti fiókegyház anyaegyházzá emelési igénye. A Kolozsvári Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa 1881. április 29-én írt levelében beleegyezett abba, hogy a budapesti fiókegyház anyaegyházzá emeltessék. Határtalan volt az öröm e döntést hallván.

Ferencz József kolozsvári unitárius püspök 1881. július 5-i döntésével kinevezte budapesti első lelkészé **Derzsi Károly** tordai gimnáziumi tanárt, aki hivatalát szeptemberben elfoglalta, s október 2-án be is iktatták.

E napon fényes közönség jelenlétében tartott egyházi beszéddel foglalta el Derzsi lelkész új állomáshelyét. A felavató beszédet a püspök tartotta, úrvacsorával pedig **Albert János** tordai unitárius lelkész szolgált. Az egyházközség a beszédet nyomtatásban örökítette meg, s nagy visszhangja volt e templomi ünnepnek. Az istentiszteleteken, s az azt követő díszében résztvevők nagy elismeréssel emlékeztek az első budapesti unitárius lelkész beiktatására.

A budapesti unitárius anyaegyház megalakulását több egyházi és állami vezető szervezet kiemelten üdvözölte, közöttük az erdélyi unitáriusok is.

1881. október 2-a tehát az unitáriusok napja volt. Ekkor alakult meg a budapesti unitárius anyaegyház. Az elkövetkező évek legfőbb egyházi eseménye volt a Nagy Ignác utcai unitárius templom építése, amelynek felszentelésére 1890. október 26-án került sor.

Mindezekre a késői utódok nagy tisztelettel és testvéri szeretettel emlékeznek, köszönettel adóznak erdélyi anyaegyházunk akkori vezetői emléke előtt, kiknek fáradhatatlan és felbecsülhetetlen szorgalma és tenniakarása lehetővé tette ezt a lépést.

Egyházunk és egyházközségünk nehéz idöket élt meg az elmúlt több mint száz esztendő alatt. A két világháború vihára, majd az utóbbi negyven év eseményei fájó pontokat hagytak, s ez nagy helytállást követelt kis egyházunk minden tagjától.

Az elkövetkező évszázad egyházi munkájára pedig a gondviselő egy igaz Istenünk segítségét és áldását kérjük.

Dr. Kis Zoltán

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Pálffy János (1804-1857)

A XIX. század kevésbé ismert unitáriusai sorában most azzal a Pálffy Jánossal ismerkedünk meg, aki az erdélyi politikai élet unió előtti időszakának egyik lelkes és jelentős alakja: az unió után pedig a magyar képviselőház alelnöke, majd a Béke-párt vezére. Amint a Budapesti Szemle megjegyzi („Két erdélyi emlékirat”, 1939) az abszolutizmus alatt rebellis (lázádo), majd üldözött és fogoly.

A család eredetéről Pálffy György jóvoltából (Geneológiai Füzetek. 1907. 5. oldal) bő adattal rendelkezünk. Itt csak annyit, hogy dédapja István (1675-1760), nagyapja Dénes (1716-1803) alkirálybíró, a nemesi fölkelés idején (1809) az etédi járás első kapitánya, apja Elek (+1811).

Pálffy János 1804. január 14-én született Tarcsafalván.

Iskolai tanulmányait Székelykeresztúron kezdte Koronka József, majd Kovács István tanítóskodása alatt. Az elemi iskola elvégzése után a kolozsvári unitárius kollégiumban tanult. Kedvenc tárgya a logika és a történelem volt.

Szinnyei József úgy tudja (Magyar Írók élete és munkái. 1905), hogy iskolai tanulmányai elvégeztével (1825) belépett a József nádor huszárezredbe. Katonai szolgálatát Stiriában töltötte. Mint hadnagy szerelt le. Katonáskodása utolsó éveiben beutazta Olaszországot. Közben Kossuth Pesti Hírlapjába – Erdődi János álneven – cikkeket írt. Sinnyei szerint 1835-ben e miatt kellett otthagynia a katonaságot. Pálffy híres könyve, az Erdélyi Szépművés Céh gondozásában megjelenő „Magyarországi és erdélyi urak” jegyzetének írója, Szabó T. Attila azzal cáfolja Sinnyeit, hogy Kossuth említett újsága csak 1845-ben jelent meg. Így a katonaságtól más okból vált meg.

Leszerelése utánról 1840-ig – életének 5 éves szakaszáról – csak annyit tudunk, hogy küsmödi birtokán gazdálkodott. A föltételezések szerint szépirodalmi kísérletezéseket is folytatott. A hagyomány szerint beleszeretett öccse, Dénes szép feleségébe, Hegyesi Zsuzsába. Nem akarva a családi életet fölbolygatni, a reménytelen szerelemtől menekülendő, a köz szolgálatába merül.

Az 1841-43 évi erdélyi országgyűlés idején Küküllő vármegye követe volt. Mint ilyen, az ellenzék sorában foglalt helyet. Az országgyűléssel párhuzamosan folyó kolozs megyei ellenzék és a kormánypárt küzdelmében szintén az ellenzék sorában jeleskedett. Szabó T. Attila említett jegyzetében – Pálffy ellenzékieskedését családi hagyományként említi.

1842-ben Pálffy részt vett a Wesselényi-féle börtönépítési bizottság munkájában. Szót emelt a kormány képviselőinek megyei visszaélései ügyében. Szomorú kötelességének tett eleget, amikor az országgyűlés ideje alatt elhalálozó Bölöni Farkas Sándor felett búcsúbeszédet mondott. Ez évben (1842) az új kormányzatot és az ország nádorát üdvözlő követség tagjaként megfordult Pesten. Ekkor kötött ismeretséget Széchenyi Istvánnal, gróf Batthyány Lajossal, és a kor többi jelentős politikussal. Az országgyűlésen 1842. június 21-én elhangzott beszédében, többek között az Erdélyi Múzeum kérdéséről is tárgyalt. Sürgette az Erdélyi Gazdasági Egyesület és az Erdélyi Tudományos Akadémia életrehozását. Az ekkor megjelenő cikksorozata haladó és népszerű gondolkodását tükrözte. Síkraszállt az unió mellett, a jobbágyság felszabadításáért, az úrbériség megszüntetéséért és a néppel való emberséges bánásmódért. A székelyföldi úrbériség kérdésében az akkori Erdélyi legkiválóbb jogászával, Dósa Elekkel vitatkozott.

Az 1842 és 1848 közötti időszokról ismét kevés Pálffyra vonatkozó adattal rendelkezünk.

Emlékezései arról tanúskodnak, hogy 1845-ben Deák – Vörösmarty és Wesselényi társaságában Kolozsvárt tartózkodott, de idejének nagyobb részét Udvarhelyszéken töltötte. Néhány országos érdekű cikk megírása mellett a megyei életben tevékenykedett.

Az 1848. március 15-ei események hatására Pálffy is az országgyűlés megtartását követelte. A május 30-ai kolozsvári, úgynevezett „unió országgyűlés” vezérszónokaként szerepelt. Sinnyei említett munkájában azt írja, hogy Pálffy tagja volt annak a bizottságnak, amely a törvény szentesítése végett az Innsbruckban tartózkodó uralkodó elé küldetett. A képviselőház megalakulásakor alelnökké választották. Kossuth államtitkársággal, Deák Ferenc a hétszemélyes tábla tagságával kívánta munkásságát elismerni.

1849 elején, betegsége miatt tisztségeiről lemondott. Úgy érezte, hogy a bontakozó demokráciát veszélyezteti Kossuth parancsuralma. Szembefordult Madarász szélső függetlenségi törekvéseivel és a békepárthoz csatlakozott.

A szabadságharc bukásával Pálffy is kénytelen volt menekülni.

Előbb Kelemen Benjámint Kolozsvár melletti szucsági birtokán, majd Akliban, Kovács Lajosnál talált menedékre. Bujdosásának úgy vetett véget, hogy önként jelentkezett a hatóságoknál. 1850. február 25-én az „Új-épületbe” zárták. Nyolc hónapi vizsgálati fogság után halálra ítélték – majd kegyelmet kapott.

Rövid pesti tartózkodása után előbb tarcali ismerőseihez költözött, ahol gazdasági és politikai tanulmányok írásával foglalkozott. Azután ideiglenesen Sátoraljaújhelyen telepedett le. Itt kezdte el „Napló”-ja vezetését és életképeinek írását. Pálffy azonban hazavágyott és leveleiben hanyatló egészségi állapotáról panaszkodott. 1857-ben térhetett haza Tarcsafalvára, ahol még ez év április 13-án, 53 éves korában elhalálozott.

Pálffy nemcsak mint politikus, hanem mint irodalmár is kora élvonalába tartozik.

Időrendi sorrendben az alábbi munkáiról van tudomásunk:

1840-ben a Remény zsebkönyvben jelenik meg „Tengeri mátkák” című elbeszélése. Ugyanebben az évben, szintén a Reményben lát napvilágot „Kelenfi Dénes” című másik munkája. Ez évben még a Nemzeti Társalkodóban kerül közlésre „A szív örvényei” című elbeszélése. Mind a három küsmödi tartózkodásának emlékét őrzi.

1842 és 1848 közötti években az Erdélyi Híradóba írogat. Cikkeivel Ürmösy Lajos „Erdély irányadó lapja” (1907) című munkája révén ismerkedhetünk meg. Ezek közül jelentősebb a „Visszhang”, amelyben az unió létrejöttének ad hangot: a „Szózat”, amelyben az uniót éltetve testvérisülésre szólítja föl a szászokat és a románokat. Sürgeti az országgyűlés összehívását és indítványozza teljhatalmú királyi biztos országgyűlésre való kiküldését. Írásban megjelenő országgyűlési beszédei nagy feltűnést keltenek. Nem csak azért, mert bennök a korabeli visszaélések ellen emeli föl szavát, hanem, mert foglalkozik a magyar nyelv ügyével, egy leendő Gazdasági Egylet és az Erdélyi Tudományos Akadémia életrehozásával és a vegyes házasságok kérdésével.

1848-ban a Közlönyben és az Erdélyi Híradóban jelennek meg írásai. A Közlönyben megjelenő munkái, képviselőházi elnökké választásakor mondott beszédét, az unió késleltetésének káros következményeit, valamint román és szász problémákat tartalmaznak.

Az Erdélyi Híradóban az országgyűlés sürgős tennivalóit, közelebbről a közteherviselés, az úrbéri tartozások, a papi tízed kérdéseinek megoldását sürgeti. Ír br. Jósika Sámuel kancellár lemondása tárgyában, és megjegyzéseket tesz az

országgyűlést összehívó királyi leiratra, melynek elsősorban latin nyelvezetét kifogásolja. E lap május 30-ai számában beszámol az unióról tartott pesti országgyűlésről és az Innsbruckban székelő uralkodónál tett látogatásról.

A következő évben (1849) a Közlöny és az Esti Lapok közlik Pálffy munkáit.

A Közlönyben a forradalmi időkről, a vész-törvényjavaslatról, a sajtószabadságról és az újoncozásról értekezik.

Az Esti Lapokban a békepárttal és a magyar államformával foglalkozik.

1851-ben a Pesti Naplóban három vezető férfiút mutat be: Wesselényi Miklóst, br. Kemény Dénest és Bethlen Jánost.

1856-ban a Magyar Sajtó adja közre „Hegyalja” című munkáját.

1859-ben Jakab Elek a Nemzetben adja ki Pálffy 1852-53. évre vonatkozó Napló-töredékét.

„Emlékezéseit” az Erdélyi Múzeum Kézirattára őrzi.

Kéziratban marad a „Zsadányi család” és a „Tihamér” című regénye.

Kéziratok életképe a „Kendi Ferenc” című. Kézirati politikai értekezése az „Eszmetöredékek a keleti ügy körül” címet viseli.

Fő munkája „A magyarországi és erdélyi urak” című jellemzés-gyűjtemény, melyet hasonló tárgyú munkák fölé az ítéletet fölépítő határozott elvi alap emeli. A munkával kapcsolatban annyit, hogy Pálffy rendkívüli mértékben foglalkoztatja a forradalom elbukásának miertje. Kérdéseire a feletet a 48-as minisztérium engedékenységében véli megtalálni. Abban, hogy hagyja Kossuthot a maga útján járni és nem áll ellent politikai józanságot nélkülöző radikalizmusának.

Pálffy – ahogy Szabó T. Attilánál olvassuk – negyedívre, fegyelmezett, de láztól remegő kézzel írja visszaemlékezéseit –, amint már említést nyert Sárospatakon, ahol a külső hatalomnál veszedelmesebb és végzetesebb hatalom – a tüdőbaj leselkedik rá.

A munkát Pálffy a Sárospatakon lakó népkutató, későbbi esztéta, Erdélyi Jánosnak adja át, aki kijavít benne néhány téves adatot. Pálffy halála után – annak végrendelete értelmében – gr. Mikó Imrén keresztül a kézirat eljut az Erdélyi Múzeum Egyletbe, amelynek kéziratárában Kelemen Lajos, az erdélyi néhai főgondnok találja meg. Ő hívja föl a munkára Szabó T. Attila figyelmét, aki a Révai Könyvkiadó kiadásában (1939) megjelenő munka sajtó alá rendezését végzi.

Szabó T. Attila az emlékiratot a Nyugat című folyóirat 1933. évi II. k.-ben méltatja. („Pálffy János emlékezéseinek fölfedezése és kiadása”). Az emlékiratot drámai erejűnek mondja és a történelmi szereplők jellemének sokoldalú megrajzolását emeli ki. Ahogy Pálffy ír, az egyszerre klasszikus és modern. Nem pepecsel az apró részleteken, hanem hatalmas színpadokban vázolja föl mondanivalóját.

Kristóf György a Budapesti Szemlében „Két erdélyi emlékirat” című tanulmányában (1939. 254. füzet) Pálffy nyílteszű, helyes politikai érzésű, önzetlen és tevékeny embernek mondja, aki ráadásul fedhetetlen jellemű is. Hiszen nem tekinti magát csalhatatlannak, sem a kortársai feletti ítéletét fellebezhetetlennek.

Pálffy János a Révai-féle kiadás előszavában (31. old.) megjegyzi, hogy ő „a múltból a jövőnek ír”. A nagy unitárius politikus előd fenti bemutatása is ezt a célt kívánja szolgálni.

Kelemen Miklós

Az élő vallásosság

Beszámoló a XX. Erdélyi Unitárius Ifjúsági Konferenciáról 1996. augusztus 8-11-én Homoródalmáson

A rendezvényt a Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet szervezte. Engem idén nyár elején keresett fel személyesen Szabó László elnök és Gyerő Dávid főtktár, előzetes telefongyeztetés után az OPNI Valláslelektani osztályán és kértek fel, hogy vegyek részt és tartsak előadást a belső vallási élet lelektani problémáiról. Személyesen eddig nem ismeretek. Mint a Human Agape alapítvány Ökumenikus Műhelyének vezetője, már tartottam előadást Erdélyben, a klinikai pszichológia és a valláslelektan iránt érdeklődő orvosoknak, pszichológusoknak és teológusoknak. Ezek közt voltak unitáriusok is, akik ennek hírére elvitték. Az unitárius vallásról eddig túl sokat nem tudtam, de érdekelt az egyetlen Magyarországon keletkezett vallás és a vezetők valláslelektan iránti érdeklődése, valamint az egészséges, természetes, egyszerű stílusuk megnyerte tetszésemet és elvállaltam a felkérést.

I.

Néhány szó erről a vallásról. Az unitárius vallás jellegzetesen erdélyi képződmény, annak előnyeivel és hátrányaival együtt. Közel százezernyi unitárius él itt. Templomaikat Erdélyszerte arról lehet felismerni, hogy homlokzatára ez van felírva: „Egy az Isten” és ezzel megkülönböztető, sarkalatos tételüket mondják ki.

E vallás a reformáció korában alakult ki, függetlenül a nyugati antitrinitárius mozgalomtól. Alapítója Dávid Ferenc félig magyar, félig szász család szülötte, aki bel- és külföldi tanulmányai során a reformáció lelkes hívévé vált. Élete jellegzetes példája az akkori szellemi forrongás időszakának. Kolozsváron katolikus plébánosságáról lemondva a lutheránus irányzat püspökévé (szuperintendánsává) lett. Teológiai vizsgálódásai, küszködései következtében a helvét reformációhoz csatlakozik és hamarosan református püspökké választják.

Szándéka ugyan az volt, mint a reformáció eredeti célkitűzése: vissza a Bibliához, Jézus eredeti tanításához. Sok tusakodás után úgy találja, hogy ezt a célkitűzést sem a lutheránus, sem a református irányzat nem valósítja meg kellően. A megromlott klerikális megújulás miatt lemond püspökségéről és megalapítja az unitárius vallást. Alapul nem az öskeresztény egyházat vette, mint a többi reformátor tette, hanem Jézus eredeti tanításait (ezért tartozik a legradikálisabb reformációhoz).

Az egyház törvényes születése többéves előkészítést vett igénybe. Világviszonylatban elsőként hirdetik ki a vallási és lelkiismereti szabadságot – Torda 1586 –, mely Dávid Ferenc érdeme. Alaptétele: Mindenki szabadon azt a vallást gyakorolhatja, amely felfogásával megegyezik, mert a hit Isten ajándéka és hitéért senkit üldözni vagy bántalmazni nem szabad. Ehhez, a mindennemű erőszakot elutasító vallásos magatartáshoz az unitáriusok mindvégig hűek maradtak. Az évszázadok során ez azonban kiszolgáltatottá tette őket és Erdély soron következő katolikus és református fejedelmei megsemmisíteni igyekeztek őket. A cenzúra és az innovációs (újítást tiltó) törvények, valamint az erőszakos áttérítések teológiai bűntudást és negyedére csökkentik taglétszámukat. Az utóbbi időkben az amerikai és angol unitárius egyházak támogatása segíti mind teológiai, mind anyagilag is az erdélyieket.

Vallásos életük egyszerű, nem igényli a teológiai hittételek, szabályok átláthatatlan, bonyolult teóriáit. A hangsúlyt nem annyira a hívés elméleteire, mint inkább a cselekedetekre helyezik, csupán egyetemes vallási alaptételeik vannak. A kijelentés folyamatosságát és egyetemességét vallják. Isten nem kész szabályokat, törvényeket közöl, hanem magát az emberi életet dinamizálja az igazságok meglátására. Isten minden embernek atyja, aki mindenkinek üdvö-

zülését akarja és segíti ereje, a szentlélek által. Lényegét leginkább a szeretet fejezi ki. Jézust embernek és nem Istennek tartják, aki nem tanította a szentháromságot és akit nem imádni, hanem követni kell. Az eredendő bűn ismert tanát elutasítják, az ember személyes szabadságát és felelősségét hangsúlyozzák.

A lét pozitívuma minél magasabb, annál kevésbé organizálható (a szeretet organizálhatatlan) – vallják. A vallás mégis szervezett egyházi keretek között tud működni és ebben sok gyengeségük is megjelent a történelem során. A protestantizmustól átvett sok szokásuk is gyenge oldala gyülekezeteiknek: a túlzott hangsúly a lelkész beszédén, a gyülekezet passzív volta az istentiszteleteken, a zenei elem csökkenése, a szakrális kultusz elsorvadása. Társadalmi kérdések iránt fogékonyak. Jellemző szép példája munkájuknak, hogy míg Székelykeresztúron az unitárius egyházaknak csak egy parányi temploma van, viszont templomépítés helyett minden erejüket egy középiskola építésére fordították, amelyet minden felekezet egyenlő jogokkal használhat.

Az unitárius vallás nem tagja az 1948-ban alakult Egyházak Világtanácsának. Nem azért, mert ők utasítanak el a más felekezetekkel való együttműködést. Nemrég Gyulán zajlott egy „ökumenikus találkozó”, ahol még azt is vitatták, hogy keresztény vallás-e az unitárius. Ezek után számomra is – bár teológiai kérdésekben nem vagyok kompetens – kissé hamisan cseng a „tanítás elválaszt, de a szolgálat összeköt”, „több, ami minket összekötő, mint ami elválasztó”-szerű jelmondatok. Amit tapasztaltam, az keresztényi szeretet, egészséges igyekezet volt, az emberi, anyagi gyengeségek mellett.

II.

A helyszín Homoródalmás, egy 1500 lakosú kis falu a Kishomoród magyarlakta vidéke mentén, szép, az Erdélyben legmagasabb unitárius templommal. A település nevét már 1333-ban említik és jelenlegi néven 1609 óta szerepel írásos emlékeink közt. Hegy és dombvidék határán terül el, a vulkanikus Hargita és az üledékes mészkő szelidebb dombvidéke közt. A sovány termőföld mellett gazdag természetes növénytakaró található. A felszíni domborzat változatosága közt kiemelkedő a Vargyaspatak szurdokvölgye. Az itt található több mint 100 barlang között van az Orbán Balázs barlang, melyben az emberi jelenlét nyomai 7-8000 évre visszamenőleg megtalálhatók. É csodálatosan szép kirándulóhelyeket csak terepjáró autóval vagy loval ajánlatos megközelíteni. A mi opelünk számára szörnyű, életveszélyes volt. Az utak egyébként a környező falvak vidékén is borzalmasak, aszfalt nélküli kőutak.

III.

A Konferencia szervezése, szerkezete jellegzetes volt. Mintegy 300 fiatal vett rajta részt. Csütörtök délután kezdődött, megnyitó ünnepséggel, Istentisztelet, majd egy espe-

resi előadás hangzott el az almási lelkületről, melyből kiderült, hogy a helybéliek példás módon tartják a kapcsolatot az elszármazottakkal, még hosszú időn át is. A meghívottak köszöntése, a résztvevő egyetemek felsorolása, programismertetés zajlott ezután. Titkári jelentés, majd orgonajárék (Benczédi Huba) és színi előadás (Tamási Aron: Vitéz lélek - homoródalmási Ifjúsági Egylet előadása) fejezte be a megnyitót.

Pénteken a reggeli áhitat (Tódor Csaba III. é. teológus hallgató) után zajlott az aznapi főelőadás: A vallásosság külső megnyilvánulása címmel. Szombattal József csehétfalvi lelkész, aki személyesen közbejött okok miatt nem tudott megjelenni, előadását felolvasták. Ezt követően a jelenlévők vitacsoportokra oszlottak, a vezetőkhez szabadon csatlakozhattak. E csoportokban történhetek az érdembeli megbeszélések, feldolgozások. Ebéd után küldöttközgyűlés volt, ahol az Egylet szervezési és működési kérdéseit beszélhették meg a résztvevők. A napot vacsora után táncra és táborúzz zárta.

Szombaton a reggeli áhitatot Zsigmond Kinga homoród-szentpéteri lelkész nő tartotta, majd az aznapi fő előadást én tartottam, a vallásosság belső megéléséről. Igyekeztem a kérdést a technikai civilizációnk korszellemének kontextusában bemutatni. A megbeszélés vitacsoportokban történt, amik az élénk érdeklődés miatt annyira elhúzódtak, hogy a tervezett közös összegzést és feldolgozást későbbre kellett halasztani. Délután még vetélkedők, este pedig milicentenáriumi ünnepi műsor volt a program. Údító volt látni ennyi egészséges fiatalot, kik az élet komoly kérdéseihöz hitüket vállalva, milyen kreatívan, elmélyülten állnak hozzá.

Vasárnap fejeződött be a konferencia a választással, záró istentisztelettel, a konferencia nyilatkozatának felolvasásával, az új elnök zárószavával és oklevelek kiosztásával.

IV.

Az előadások helyszíne a templom volt. Ez számomra is sajátos kontextust jelentett. A vitacsoportok az iskola tantermeiben kerültek megrendezésre. A konferencia tartalmi része nagyon reális, aktuális probléma volt: az élő vallásosság külső és belső oldala. Ezt kívánta tudatosítani, problémáit felvetni, megvitatni. Amit a fiatalok részéről, a feltett kérdésekből, a kialakult vitákból tapasztaltam, az a lélektani megfigyeléseimmel összhangban lévőnek tűnt. A belső vallási élmény nem annyira teóriákhoz kötött, mint inkább lelkiállapot, tudatállapot kérdése. A jungi lélektan kollektív tudattalan fogalma, az archetipusok kérdése nagyon érdekelte a hallgatóságot. Bár a kialakult beszélgetések nagyon érdekesek voltak, a magam részéről most már, a helyismeretem bővülése következtében, kissé másként tartanám meg előadásomat. Nagyobb hangsúlyt fektetnék az introverzió, a befelé fordulás metodikáira.

Süle Ferenc dr.

Ifjúságnak

Ki mondta kinek?

1. „Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod.”
2. „Vagytok ketté az élő gyermeket, és adjátok egyik felét az egyiknek, a másiknak a másik felét!”
3. „Ha megtaláltátok, jelentsetek Nekem, hogy én is hódoljak neki!”
4. „Kövessetek és én emberek halászává teszek benneteket!”
5. „Bizony, bizony mondom néked, ha valaki nem születik újonnan, nem látja meg az Isten országát.”
6. „Akit megcsókolok, ő az, őt fogjátok el!”
7. „Ábrám, a te kezébe teszem le az én lelkemet!”

Megoldás:

1. Isten – a kőzónák
2. Salomon – a két anyának
3. Heródes – a bálcskónak
4. Jézus – Simonnak, Andriának
5. Jézus – Nikodémusnak
6. Juddis – a katonáknak
7. Jézus – Istennek

Szász Adrienne

zülését akarja és segíti ereje, a szentlélek által. Lényegét leginkább a szeretet fejezi ki. Jézust embernek és nem Istennek tartják, aki nem tanította a szentháromságot és akit nem imádni, hanem követni kell. Az eredendő bűn ismert tanát elutasítják, az ember személyes szabadságát és felelősségét hangsúlyozzák.

A lét pozitívuma minél magasabb, annál kevésbé organizálható (a szeretet organizálhatatlan) – vallják. A vallás mégis szervezett egyházi keretek között tud működni és ebben sok gyengeségük is megjelent a történelem során. A protestantizmustól átvett sok szokásuk is gyenge oldala gyülekezeteiknek: a túlzott hangsúly a lelkész beszédén, a gyülekezet passzív volta az istentiszteleteken, a zenei elem csökkenése, a szakrális kultusz elsoványodása. Társadalmi kérdések iránt fogékonyak. Jellemző szép példája munkájuknak, hogy míg Székelykeresztúron az unitárius egyházaknak csak egy parányi temploma van, viszont templomépítés helyett minden erejüket egy középiskola építésére fordították, amelyet minden felekezet egyenlő jogokkal használhat.

Az unitárius vallás nem tagja az 1948-ban alakult Egyházak Világtanácsának. Nem azért, mert ők utasítanak el a más felekezetekkel való együttműködést. Nemrég Gyulán zajlott egy „ökumenikus találkozó”, ahol még azt is vitatták, hogy keresztény vallás-e az unitárius. Ezek után számomra is - bár teológiai kérdésekben nem vagyok kompetens - kissé hamisan cseng a „tanítás elválaszt, de a szolgálat összeköt”, „több, ami minket összekötő, mint ami elválasztó”-szerű jelmondatok. Amit tapasztaltam, az keresztényi szeretet, egészséges igyekezet volt, az emberi, anyagi gyengeségek mellett.

II.

A helyszín Homoródalmás, egy 1500 lakosú kis falu a Kishomoród magyarlakta vidéke mentén, szép, az Erdélyben legmagasabb unitárius templommal. A település nevét már 1333-ban említik és jelenlegi néven 1609 óta szerepel írásos emlékeink közt. Hegy és dombvidék határán terül el, a vulkanikus Hargita és az üledékes mészkő szelídebb dombvidéke közt. A sovány termőföld mellett gazdag természetes növénytakaró található. A felszíni domborzat változatossága közt kiemelkedő a Vargyaspatak szurdokvölgye. Az itt található több mint 100 barlang között van az Orbán Balázs barlang, melyben az emberi jelenlét nyomai 7-8000 évre visszamenőleg megtalálhatók. E csodálatosan szép kirándulóhelyeket csak terepjáró autóval vagy lóval ajánlatos megközelíteni. A mi opelünk számára szörnyű, életveszélyes volt. Az utak egyébként a környező falvak vidékén is borzalmasak, aszfalt nélküli kőutak.

III.

A Konferencia szervezése, szerkezete jellegzetes volt. Mintegy 300 fiatal vett rajta részt. Csütörtök délután kezdődött, megnyitó ünnepséggel. Istentisztelet, majd egy espe-

resi előadás hangzott el az almási lelkületről, melyből kiderült, hogy a helybeliek példás módon tartják a kapcsolatot az elszármazottakkal, még hosszú időn át is. A meghívottak köszöntése, a résztvevő egyletek felsorolása, programismertetés zajlott ezután. Titkári jelentés, majd orgonajárék (Benczédi Huba) és színi előadás (Tamási Áron: Vitéz lélek - homoródalmási Ifjúsági Egylet előadása) fejezte be a megnyitót.

Pénteken a reggeli áhitat (Tódor Csaba III. é. teológus hallgató) után zajlott az aznapi főelőadás: A vallásosság külső megnyilvánulása címmel. Szombathelyi József csehéfalvi lelkész, aki személyesen közbejött okok miatt nem tudott megjelenni, előadását felolvasták. Ezt követően a jelenlévők vitacsoportokra oszlottak, a vezetőkhez szabadon csatlakozhattak. E csoportokban történhetek az érdembeli megbeszélések, feldolgozások. Ebéd után küldöttközgyűlés volt, ahol az Egylet szervezési és működési kérdéseit beszélhették meg a résztvevők. A napot vacsora után táncház és tábortűz zárta.

Szombaton a reggeli áhitatot Zsigmond Kinga homoród-szentpéteri lelkész tartotta, majd az aznapi fő előadást én tartottam, a vallásosság belső megéléséről. Igyekeztem a kérdést a technikai civilizációnk korszellemének kontextusában bemutatni. A megbeszélés vitacsoportokban történt, amik az élénk érdeklődés miatt annyira elhúzódtak, hogy a tervezett közös összegzést és feldolgozást későbbre kellett halasztani. Délután még vetélkedők, este pedig millicentenáriumi ünnepi műsor volt a program. Üdítő volt látni ennyi egészséges fiatalot, kik az élet komoly kérdéseire hitüket vállalva, milyen kreatívan, elmélyülten állnak hozzá.

Vasárnap fejeződött be a konferencia a választással, záró istentisztelettel, a konferencia nyilatkozatának felolvasásával, az új elnök zárószavával és oklevelek kiosztásával.

IV.

Az előadások helyszíne a templom volt. Ez számomra is sajátos kontextust jelentett. A vitacsoportok az iskola tantermeiben kerültek megrendezésre. A konferencia tartalmi része nagyon reális, aktuális probléma volt: az élő vallásosság külső és belső oldala. Ezt kívánta tudatosítani, problémáit felvetni, megvitatni. Amit a fiatalok részéről, a feltett kérdésekből, a kialakult vitákból tapasztaltam, az a lélektani megfigyeléseimmel összhangban lévőnek tűnt. A belső vallási élmény nem annyira teóriákhoz kötött, mint inkább lelkiállapot, tudatállapot kérdése. A jungi lélektan kollektív tudattalan fogalma, az archetipusok kérdése nagyon érdekelte a hallgatóságot. Bár a kialakult beszélgetések nagyon érdekesek voltak, a magam részéről most már, a helyismeretem bővülése következtében, kissé másként tartanám meg előadásomat. Nagyobb hangsúlyt fektetnék az introverzió, a befelé fordulás metodikáira.

Süle Ferenc dr.

Ifjúságnak

Ki mondta kinek?

1. „Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod.”
2. „Vágjátok ketté az élő gyermeket, és adjátok egyik felét az egyiknek, a másiknak a másik felét!”
3. „Ha megtaláltátok, jelentsétek Nekem, hogy én is hódoljak neki!”
4. „Kövessetek, és én emberek halászává teszek benneteket!”
5. „Bizony, bizony mondom néked, ha valaki nem születik újonnan, nem látja meg az Isten országát.”
6. „Akit megcsókolok, ő az, őt fogjátok el!”
7. „Atyám, a te kezembe teszem le az én lelkemet!”

Megoldás:

1. Isten – a kígyónak.
2. Salamon – a két anyának.
3. Heródes – a bölcséknek.
4. Jézus – Simonnak, Andrásnak.
5. Jézus – Nikodémusnak.
6. Júdás – a katonáknak.
7. Jézus – Istennek.

Szász Adrienne

Miért nem tagjai az unitáriusok az Ökumenének?

Gyakran felvetődik ez a kérdés híveink részéről is, még gyakrabban unitárius testvéreink részéről. Néha érdekesebb formában: vajon protestánsok-e az unitáriusok? Vajon keresztények-e, a szó megszokott értelmében? A szelídebb forma indoka az, hogy pl. a Magyarországi Unitárius Egyház megfigyelő státusú tagja a Magyar Egyházak Ökumenikus Tanácsának és az Ökumenikus Szeretetszolgálat alapító tagja hazánkban.

Rövid válaszom az szokott lenni, hogy nem az Ökumenikus mozgalom zárja ki unitárius testvéreinket, hanem ők rekesztik ki magukat, amikor nem tudják elfogadni az Egyházak Világtanácsa 1948-as amszterdami Alapokmányát, amiben Úrnak, Megváltónak, Istennek vallják a Krisztust a tagegyházak, sem az 1961-es, Új Delhiben elfogadott trinitárius formulát.

Magyarországon, de főleg Erdélyben történelmi és politikai szempontok és nem hitvallási szempontok szerint (rendszerint) a protestantizmus alkotó részének tekintették az unitáriusokat, 1568-tól a lelkiismereti szabadságot kimondó Tordai Országgyűléstől kezdve. A magyar unitarizmus változata: kisebb százalékban Lengyelországban (szocianizmus), jelentősebb számban Hollandiában, Angliában és az Egyesült Államokban (keleti part).

Amikor 1991-ben Pestlőrincen, a Szervét-utcai templom gyülekezeti termébe hívtak előadás tartására, a pozitív és a negatív elemeket így soroltam fel:

1. Memento, örök figyelmeztetés számunkra, hogy a trinitarizmus ne legyen több-istenhit, hiszen mi is a monotheisták közé tartozunk, másfelől, hogy az első évezred görög szellemben fogant hitvallásait helyesen kell interpretálnunk. Régi szövegek recitálása nem elegendő, csakúgy, mint a Szentírás kritikátlan, tudománytalan használata.

2. Az egyháztörténet kötelez újraértékelésre, nem-teológiai tényezők kinagyításának veszélyeire figyelmeztet, közös értékek bagatellizálására, a szeretetlen kirekesztés állandó kísértésére, a kisebbségi pozíció jelentéktelenítésére.

3. Egymás jobb megértése csak a megismerés és tapasztalat útján lehetséges. A mai teológia és benne a felekezettudomány experimentális tudomány is.

Ugyanakkor nem szabad elhanyagolnunk a különbségeket sem, a teológiai becsületesség kötelez erre. Tanításbeli és kegyességbeli (pietas) különbségekről tudunk. Ez nem szégyen. Ez tény.

1. Az unitarizmusban, amiben nincs kötelező hitvallás, az anthropocentrizmus jellemző. A kezdeményezés mindig az ember oldalán van: az ember Isten-kereső lény, szemben a mi tanításunkkal, hogy Isten embert-kereső Isten.

Unitárius iratokban az evolucionizmus vallási vetülete evidensnek tűnik: a folyton fejlődő emberi

lélek új meg új utakat keres istenhez. A názáreti Jézus magára mutatott: Én vagyok az ÚT!

2. A kijelentés helyett az értelmünk, érzelmeink és erkölcsi érzékünk a kapcsolópont ember és Isten között. Mi azt tartjuk, hogy rászorulunk Isten önkinyilatkoztatására, különben csak sejtéseink lehetnek Istenről.

3. A Biblia-kritika nálunk is megengedett, de az is, hogy alá vessük magunkat a Biblia kritikájának...

4. Az Ész trónra kerülhet abszolút tekintélyként és a racionalizmus foglalja el a teológia helyét.

5. Az igazságot és szeretetet nem elvnek, hanem személynek tartjuk, aki nem csupán a legnagyobb próféta, a legnagyobb ember, ahogyan ezt prófétái fejlődése mutatja, hanem több: Jn szerint a SZI is „azért iratott meg, hogy higgyünk Benne és ebben a hitben életünk legyen”. (Jn 20,31)

6. A Szent Lélek nem csak Isten öntudatunkban munkálkodó ereje, hanem Aki Krisztushoz vezet...

7. Az unitárius tanítás szerint egyaránt megvan bennünk a jó és a rossz hajlama és a bűn csak morális kérdés, szerintünk a bűn első teológiai kérdés: Isten félelme és szeretete nélkül születünk.

8. Az üdvözüléshez Isten és ember akarata együtt szükséges, szerintünk csak Isten kegyelme által lehetséges.

9. Az egyház csak emberi társaság, Mestere Jézus, nálunk Jézus Krisztus csodálatos teste, hanem is Christus prolongatus.

10. A szentségekről mást tanítanak, pl. az úrvacsora Jézus halálára emlékeztet, nálunk a praesentia realist vesszük komolyan.

Más a kegyességi gyakorlat is. Ének és imádságos anyagban pl. a magyar unitáriusok református hatás alatt állnak, Európában az európai felvilágosodás hatása alatt. A prédikációjuk előadás jellegű (még a rádiós igehirdetés is!). Kegyességi gyakorlatukat valójában csak könyvekből ismerem.

Megkockáztatok egy kijelentést: sok unitárius evangélikusabb, mint gondolja és sok evangélikus értelmiségi unitáriusabb, mint hiszi magáról...

Feladataink: egymás jobb megismerése, szeretetben elhordozása, vitakultúránkban is. Néha ez a megismerés meglepetéseket is jelenthet: az unitáriusok sem szakadtak el soha a keresztény gyökértől és a keresztény szeretet cselekedeteit élni akarják. Az unitáriusok is Isten gyermekei, ugyanannak az Atyának a szeretetében élnek és ez határozza meg létüket.

Hátha éppen magyar feladat közös sorsunk eredményeként, hogy előbbre lépünk az egymáshoz való közeledésben. Hátha van mit tanulnunk még egymástól?

Dr. Hafenscher Károly

(A szerző engedélyével átvéve a *Lelkipásztor c. folyóiratból.*)

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen, szabadelvű, és jóindulatú minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Korunk unitarizmusának újvilági fellegvára: Boston (3. rész)

Jeffersont az elnöki székben James Madison követte 1809-17-ig. Elnöksége idején a napóleoni háborúk alatt feszültté vált az angol-amerikai viszony, amely 1812-14-évi háborúhoz vezetett. Az 1814. évi genti béke az amerikai függetlenség újabb megerősödését jelentette. Az unitárius szellemű elnökök alatt a gazdasági fejlődés rendkívül gyors ütemben haladt előre. A 19. század ötvenes éveiben már az Újvilágban volt a leghosszabb vasúthálózat, s az ipar az északi államokban már több százezer bérmunkást foglalkoztatott. Észak és Dél ellentéte gyors ütemben haladt a nyílt konfliktus felé. Előbb a rabszolga felkelés robbant ki, majd az új állam, Kansas birtoklásáért robbant ki a harc. Az elnöki posztot J. Quincy Adams töltötte be 1825-1829-ig.

Az 1860-as évi választáson a republikánus párt elsöprő sikert aratott, nemcsak a kongresszusban jutott többséghez, hanem elhódította az elnöki tisztet is. Az új elnök Abraham Lincoln lett 1860-1865-ig. Észak fejlett iparral rendelkezett, lakosainak száma ekkorra meghaladta a 22 milliót. Délen mindössze 9 millió ember élt, több mint egyharmada rabszolgasorban. A gazdasági fejlettsége messze elmaradt az északi országrész mögött. 1863. januári deklarációjában Lincoln eltörli a rabszolgaság intézményét. Az észak-dél elleni háborúban számos 48-as emigráns harcolt önkéntesként Lincoln mellett. Gettsburgi gyászbeszéde az emberi jogok és a kormányzati feladatok szép megfogalmazásán kívül már az eljövendő kiegyezés feltételeit is tartalmazta. Haladó szellemiségéért a washingtoni Ford Színházban egy orvgyilkos merénylő tarkón lötte Lincoln elnököt.

Az unitárius szellemiségű elnökök sorában Jefferson Bibliájával is kiemelkedik. 1903 óta az eskütétel napján Jefferson „A názáreti Jézus élete és erkölcs” című munkájával ajándékozzák meg a szenátorokat. Ez a mű a négy evangélium lerövidítését tartalmazza. Ha John Adams nem ösztönözte volna Leveleiben Jeffersont bibliája megírására, akkor nem született volna meg ez a mű.

Jefferson Biblia iránti érdeklődése kizárólag Jézus életére és tanításaira korlátozódott. 1800 szeptemberében Jefferson nekilát a nagy munkának. Megígérte Rush univerzalista tudósak is, hogy megírja a vallásról vallott nézeteit. „A kereszténység korrupciójával valóban szemben állok, nem így azonban Jézus eredeti tanításaival. A vallásunk az életünkben és nem a szavainkban tükröződik. Hasonlóan sok más, öt

követő unitáriushoz, Jeffersont nem annyira a történelmi vonatkozás, mint Jézus lényege érdekelte. John Adams 1813-ban a következőket írta Jeffersonnak: „Csodálom ama törekvéseit, ahogyan Jézus filozófiáját és istenhitét elválasztja és elkülöníti minden egyébtől”.

A 19. század legnagyobb amerikai unitárius gondolkodója Emerson. Az ő gondolkodása az amerikai protestáns teológiában gyökeredzik. Transzcendentális filozófiai irányzatát szoros szálak fűzik az új-angliai utópisztikus szocializmus képviselőihez is. Emerson főként etikai, filozófiai oldalról közelíti meg az alapvető társadalmi kérdéseket, mindennek előtt, a személyiség szerepét taglalva. Tanítványa Henry David Thoreau (1817-1862) már túllép mesterén, s azt tanácsolja, hogy az egyén vonja ki magát ebből a társadalomból, teremtsen meg teljes függetlenségét, és térjen vissza a természethez. Tevékenyen részt vett a négerek felszabadításáért vívott küzdelemben, és megfogalmazta az állampolgári engedelmesség alapelveit. Az új-angliai költészet legismertebb és maig népszerű unitárius egyénisége Henry Wadsworth Longfellow (1807-1882), a jómódú új-angliai értelmiség képviselője. Legismertebb elbeszélő költeménye az indián témájú: A Hiawatha éneke. Emerson és Parker elindították a transzcendentalista mozgalmat. A hagyományos biblikus vallástehetségek felé fordult, amely az emberi élet elményei által indítva, a Jézus szellemétől vezéreltetve Istennel tudatos közösségre képes lépni. A kisebbség viszont, a vallásos humanizmus szellemi mozgalmát indította el. Ők állandó szellemi életet éltek, s csak így lehet megérteni, hogy az amerikai unitarizmus annyi kiváló szellemi nagysággal dicsekedhet. Az úgynevezett Hall of Fame nevű nemzeti Pantheonban Amerika legkiválóbb emberinek szobrai állnak, s ezek kétharmada unitárius nagyságokat ábrázol. Az 1980-as adatok tükrében az amerikai kongresszus két háza a szenátus és a képviselőház, tagjainak vallásösszetétele híven tükrözi amerika vallási térképét:

– katolikus 141 fő, metodista 75 fő, presbiteriánus 56 fő, baptista 49 fő, lutheránus 23 fő, egyéb protestáns 22 fő, zsidó 36 fő, mormon 12 fő, felekezeten kívüli 3 fő.

A 22 egyéb protestáns között 9 unitárius van, (2 a szenátusban, 7 pedig a képviselőházban).

50 kormányzó közül 2 unitárius, (Colorado, Michigan).

Felhős Szabolcs

1956 – Jelenések

„Akinek füle van hallja meg!”

És akkor...

„Nagy jel tűnt föl az égen:
Egy asszony, kinek öltözete a nap volt,
lába alatt a hold,
fején tizenkét csillagból korona”
Áldott állapotban
szülési fájdalmak gyötörték.

Vele szemben,
nagy, tűzvörös sárkány,
rémisztő látvány,
hét fején, hét királyi korona,
farkával földresodorta
a csillagok egyharmadát
és arra várt,
hogy megegye
a születendő gyermeket.

Ó, jaj a földnek
és a tengereknek!
Sátán szállt reá

nagy haraggal
és tudta,
hogy kevés ideje van
Fejein, Istenkáromló nevek
lebegtek
a végtelenségbe.

A sokaság csodálattal nézte,
imádta ördögi hatalmát.

A megtévesztett emberek
oltárszobrokat emeltek
a vadállatok.
Kicsinyek, nagyok,
szegények, gazdagok,
szabadak, szolgák
karjaikon, s homlokukon hordták
a gyilkos szörnyeteg jelét.
Rettegett nevét magasztalták.

„Boldogak a holtak kik az Úrban haltak meg!”

Poruk, szertehintve ég felé száll,
harsányhangú angyalok

fehér felhőibe.

Szellemük ott lebeg
az örökkévalóság fonalán,
hol pogány kezek
tehetetlenek.

„Akinek füle van hallja meg!”

Ó, jertek galamblelkűek,
szívek kertjében temetkezni,
a gyötrelmek földjén elrejtett
fehér csontjaitokat,
már, emlékvirágok halmaza takarja.

A rettegett vadállat
halálra sebzett fejjel fetreng
önmaga ásta csapdájában,
vaktában ráborult az ég,
kezes bárány módjára nyaldossa
a földlakók kezefejét.

Mikolai Bertics Mihály
Vásárosnamény

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Füzesgyarmat

A mindig sok elfoglaltságot igénylő nyár sem szüneteltette az életmenetét a kis gyülekezetünknek. Minden vasárnapi és jelesebb alkalommal megszólaltak a harangok, hívogatva az érdeklődőket.

A nyárra tervezett templomjavítás, emlékkő állítás és szentelés az idén anyagi okok miatt elmaradt. Reméljük, a következő esztendőben sikerül.

A lelkes házaspár négy hetet töltött egy jutalomüdülésen a svájci Locarnóban, ahonnan élményekkel telve tértek haza munkájukat folytatni.

Kanadai testvérgyülekezetünk, Olinda visszaküldte az ott is aláírt testvéregyházközi kapcsolatról felvett jegyzőkönyvet. Boldogan emlegetik az itt töltött idejüket, és reményüket fejezik ki, hogy hátha valamit segíteni tudnak közösségünk gondjainak a megoldásában, hozzájárulva anyagi terheink hordozásában a jövőben!

Augusztus 19-én a Békés megyei Közgyűlés meghívására képviseltük nejjemmel az unitárius egyházat a Békéscsabán rendezett millicentenáriumi ünnepségen, ahol a megyéből és a megyével kapcsolatot tartó határon kívüli magyarság képviselői, művészei is részt vettek.

Augusztus 25-én, a Jótevők Napja keretén belül emlékeztünk meg 1100 éves múltunkról versek, énekek, történelmi gondolatok, események felidézésével. Ezzel bővítettük a millicentenáriumi ünnepségek tárházat: szívből jövő hozzájárulással.

Ez a nap egyben Alapítványunk névadójának is nevénapja, most volt a díjak kiosztása is. A megemlékezés kettőssége csodálatosan ötvöződött, mert mindkét emlékezés a jövő építésével, álmodásával kell, hogy folytatódjon, legyen bár sokszor nagyon fájdalmas a múlt, kérjen bármilyen nagy áldozatot tőlünk. **Zs. Nagy Lajosra** emlékezve születtek meg a díjazottakban vagy emlékezőkben azok a gondolatok, amelyek ösztönöznek

egy emberibb, boldogabb, istenesebb jövőért való fáradozásra. Ebben az esztendőben a kuratórium a következőket részesítette emlékdíjban: **Szabó Andrea** 5500 Ft, **Szénási András** 3500 Ft, **Szénási Bernadett** 3500 Ft, **Csák Erika** 3000 Ft, **Balácsi Noémi Kinga** 3500 Ft, **Balácsi Zita Réka** 3000 Ft, **Nemes Erzsike** 3500 Ft és **Szénási Magdolna** 4500 Ft Hálás köszönet az alapító családnak, a társalapító egyházi közösségnek és mindenkinek, aki egyetlen fillérrel is támogatta az Alapítvány célkitűzéseit. Hiszünk, hogy minden forint megtermi majd a maga gyümölcsét, sikeres pályákat segít, hogy ezáltal is élő maradjon a korán elköltözött, derékba tört élet drága emléke. Kérjük a díjazottakat és az emlékezőket, hogy lehetőségeikhez mérten pártolják ezt a nemes szándékú alapítványt. Az ünnepi megemlékezés után a díjazottak más érdeklődőkkel együtt virágokat helyeztek el a temetőben Lala sírjára.

Augusztus 31-én Vésztő-Mágoron tartotta a megyegyűlés a millicentenáriumi kihelyezett ülését, ahova hivatalosak voltunk mi is egyházunk képviselőjében. A gyűlés után az emlékparkban felavattuk **Mihály Gábor** szobrászművész gyönyörű Szent László lovasszobrát. A katolikus, református és evangélikus egyházak képviselői mellett nekem adatott meg, hogy az erdélyi vallás képviselőjeként elmondjam gondolataimat és megáldjam a szobrot.

Megkezdődött az iskolai év, és ezzel együtt a gyermekek vallás-erkölcsi nevelése is. Várjuk az érdeklődőket, jelentkezőket a lelkeszi hivatalban vagy a templomnál a hét minden napján. A Dávid Ferenc fiókegyelet keretén belül működő nyelvoktatási kabinet is várja az érdeklődőket.

(Részletek a füzesgyarmati Unitárius Kereszténység című kiadványból.)

Pestszentlőrinc

Augusztus 18-án du. a Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség millicentenáriumi emlékűnnepséget rendezett. A Himnusz után imát mondott **Rázmány Csaba** lőrinci lelkész, majd **Kászoni József** budapesti lelkész tartott elmélkedést. Mindkettőjük témája bibliai idézeteken alapult és magyarságunk jövőjébe vetett mélységes hit volt.

Az emlékműsor a „Mégfogya bár, de törve nem...” című előadó est volt, melyet **Kis Törek Ildikó** és **Varga Vilmos** állítottak össze erre az esztendőre. Műsorukkal tavasszal először Németországban szerepeltek nagy sikerrel, ahova azóta is rendszeresen visszahívják őket. Az előadást egy jól komponált egész volt, a szó legszorosabb értelmében. Ezeregyszáz évünket, történelmünket, keserveinket, győzelmeinket foglalta össze költők, írók, irodalmárok művein keresztül. Méltóan szolgált az ünnep hangulatát.

Köszönetet mondunk Kis Törek Ildikónak és Varga Vilmosnak – akik ugyan már nem először –, de ismét nagy művészi élményt szereztek nekünk.

Az ünnepi estét szeretetvendégség zárta, ahol az egyházközség asszonyai bizonyíthatták be ügyességükkel ragaszkodásukat egyházközségükhöz.

B. F.

1996. július 19-én Isten és a gyülekezet előtt megjelent és egymásnak örök hűséget fogadott egy ifjú pár, név szerint **Bedő Attila** brassói származású unitárius, és **Amari Sachiko** tokiói buddhista hajadon. Az egyházi szertartásra Japánból eljött a menyasszony családja is, és nagy érdeklődést tanúsítottak az unitárius vallás iránt.

Az ifjú pár életére Isten gazdag áldását kérjük.

Az Egyházi Képviselő Tanács ülése

Az Egyházi Képviselő Tanács 1996. szeptember 21-én tartotta meg negyedévenként esedékes ülését.

Az ülés megnyitása után a jelenlevők tisztelettel adóztak dr. Erdő János püspök emlékének és az egyház érdekében egész életútja során kifejtett áldozatos tevékenységének.

A püspök beszámolóját követően a főgondnok adott jelentést az elmúlt időszak során végzett munkáról és az elnöki intézett ügyekről, melyeket a Képviselő Tanács az adott napirendek tárgyalása során, illetve az ülés végén összességében jóváhagyólag tudomásul vett.

Külön kiemelte a beszámoló az Unitárius Egyház részvételét a Magyarok Világszövetségének Budapesten és Ópusztaszeren július 13-18 között rendezett világkongresszusán, dr. Erdő János püspök július 31-i kolozsvári temetésén, valamint az Unitárius Egyház Kolozsváron augusztus 31-szeptember 1-én megtartott millicentenáriumi ünnepségén.

A kolozsvári millicentenáriumi ünnepségről, illetve az október 12-13-i budapesti millicentenáriumi rendezvényről külön beszámoló is elhangzott.

Ezt követően megtárgyalásra került az október 12-i teológiai konferencia témája, valamint a Teológiai Intézet tervei és jövője. Jelenlevők elismeréssel vették tudomásul a széleskörű tevékenységet tervbe vett előterjesztést, annak megjegyzésével, hogy mindezek akár csak részbeni megvalósulása is igazolhatja a tervek realitását.

A Kolozsváron beiskolázásra kerülő teológusok kérdése is napirendre került, annak tudomásulvételével, hogy az 1997/98 tanévre részünkre 2 fő hallgató beiratkozására tartunk igényt.

Nem zárult le a vita a levéltár, könyvtár, a Teológiai Intézet és a budapesti kántor elhelyezésével kapcsolatban.

Olyan döntés született, hogy az összes érdekelt bevonásával a közeljövőben a Budapesti Egyházközség presbitériumának ülése keretében kell a különböző igények kielégítésének fontossági sorrendjét meghatározni, illetve dönteni a jelenleg rendelkezésre álló helyiségek igénybevételéről.

A Jogtanácsos beszámolóját az ingatlanok helyzetéről a Tanács tudomásul vette, de egyben sürgette a Gyöngyvirág utcai ingatlan mielőbbi áruba bocsátását, mivel az eladási ár nyújtotta fedezetet költségvetési hiányunk felszámolására fordíthatnánk. A Tanács örömmel vette egyben tudomásul, hogy Kászoni József budapesti lelkészünk lakásproblémája megnyugtatóan megoldódott.

Befejezésül a jelenlevők megvitatták azt az előterjesztést, amely kifogásolta az UNIK rendezetlen helyzetét az egyház keretein belül, illetve az anyagi támogatásnak az elváráson túlmenően mindennemű felügyelet visszautasítását. A Tanács megismételte korábbi határozatát, hogy az UNIK szervezeti szabályzatát, hasonlóan más, egyház keretén belül működő szervezetekhez, haladéktalanul ki kell dolgozni és jóváhagyásra előterjeszteni.

Jelen rövid összefoglalás kívánta ismertetni híveinkkel azokat a kérdéseket és intézkedéseket, amelyeket az Egyházi Képviselő Tanács ezen legutóbbi ülésén megtárgyalt.

Mikó István

Olvasóink írják

Az idén nyáron romániai hangversenykörúton vett részt Faragó Laura dalénekes. Kísérőjével, Kapi-Horváth Ferenc zongoraművésszel fellépett Kolozsvárott, Bukarestben, Csíkszeredán, Baróton, Brassóban, Fogarason, Szebenben, Meggyesen és Marosvásárhelyen. Műsorának A magyar dal ezer éve címet adta, a válogatásban szerepelt a magyar gregoriántól Kodály Zoltán és Reinitz Béla dalain át Szokolay Sándor: Glória című művéig a műfaj valamennyi képviselője.

Frenetikus sikert aratott, amelyet Halász Anna publicista egy erdélyi lapban méltatott is. Íme egy részlet a megjelent újságcikkből. „Amit Faragó Laura csinál, az több, mint éneklés - több, mint kulturális archeológia, több, mint nevelő-tanító szellemi áttörés. A magyar vers felől lép kitárt karral és lélekkel a muzsika felé, s egy nagyon mai, de ugyanakkor örök, sajátos életérzés üzenetét hozza megszenvedett-megélt értelmezésével. S ahogy a népdallá ihletődött gregorián zenétől annyi merész, lázadó költő dalain át ismét az Ave Mariával és Glóriával zárja le az ívet, mintha a nagy költők minden profán önkínzását és pogány örömet könyörgéssé emelve, népe istenes-istentelen fohászával folyamodna az égi magasságokhoz.”

De nem csupán a vendéglátó hallgatóságot babonázta meg Faragó Laura koncertje, hanem a művésznőt is elvarázsolta a házigazdák fogadtatása. E néhány sort küldte szerkesztőségünkbe, hogy ily módon köszönje meg a szerető vendéglátást: „Fogarason az Unitárius Egyház vendége voltam, csodálatos fogékonyságú, művészetre éhező, lelkes közönséggel találkoztam. Igaz emberi értékekkel ismerkedtem meg, örök barátságok kötődtek. Az unitárius lelkész, Márkos Ervin és családja vendéglátását élveztem.”

B. F.

* * *

Levelet kaptunk Oborzil Gyula, hajdúszoboszlói atyánkfiától, aki hírt adott egy zuglói iskoláról, amely Heltai Gáspár nevét vette fel.

Az Oborzil család híres jótékonykodásáról, nemrégiben egy felbecsülhetetlen értékű haranggyűtteshez juttatta Hajdúszoboszló városát. Már készülnek a tervek a tíz darabos haranggyűjtemény méltó elhelyezésére. Ezúttal egy emléktábla adományozását tervezi Oborzil Gyula.

„Zuglóban, Budapest XIV. kerületében, ahogy a gyerekek az iskolába mentek, megkérdeztem, hová jártok?, s azt válaszolták, hogy a Heltai Gáspárba.

Már több mint egy éve a Padlízán utca 11-13. szám alatti iskola viseli a reneszánsz gondolkodó nevét. Tudják már a gyerekek, hogy ki volt Heltai Gáspár, a bibliafordító, irodalmár, nyelvész, nyomdász és könyvkiadó. Minden évben vették fel a szervezést, hogy felmérjék; az iskolások milyen ismereteket tudnak intézményük névadójáról. Sok mindenről van tudomásuk, de arról nincs, hogy Heltai Gáspár vallásreformátor és unitárius volt.

Az iskola igazgatója, Szentei József és a tanári kar Heltai Gáspár szellemiségének megfelelően fogalmazták meg oktatási programjukat.

Ránk, unitáriusokra szép feladat hárul, hogy kapcsolatok felvételével az egyisteni eszmevilágot megismertetnénk, nemcsak a pedagógusokkal, hanem a gyerekekkel is.

Az évenként kiadásra kerülő iskolai szépirodalmi könyvecskében Heltai Gáspár irodalmi munkái is szerepeljenek.

Méltó dolog lenne az iskola falát Heltai Gáspár emléktáblával megjelölni.

Oborzil Gyula”

Keresztelők

Pestszentlőrinc

1966. július 9-én **Rázmány Judit** Németországban élő afia. elsőszülött fia a keresztségben a **Patrick Christan József** nevet kapta;

július 28-án **Nagy József** és **Maxim Éva** gyermeke **Tamás** nevet;

augusztus 25-én **László Dániel** és **Brudi Irén** gyermeke **Dániel** nevet.

A gyermekekre és a szülőkre Isten áldását kérjük.

Füzesgyarmat

Augusztus 18-án **Simonffy Gábor** és **Simon Erzsébet** Füzesgyarmaton esküdött Linzben élő házaspár **Alexander** névre hallgató gyermekét kereszteltük meg. A jó Isten áldja meg a családot, hogy ragaszkodásuk a közösséghez megmaradhasson.

Szeptember 15-én **id. Kovács Lajos** presbiter kilencedik unokáját, **Ifj. Kovács Lajos** és neje első gyermekét megkereszteltük **Gréta Tünde** névre. Segítse a Mindenható a családot, hogy igaz szeretetben, egészségben nevelhessék gyermeküket.

B. L.

Közlemény

A Dávid Ferenc Egylet legközelebbi estjét november 17-én vasárnap du. 17 órakor tartja a Hógyes Endre utcában, Dávid Ferenc emlékének szentelve. A megemlékezést **dr. Szabó Árpád** kolozsvári főjegyző, az áhitatot **Bencze Márton** püspök tartja.

Unitárius műsorok

November 22. péntek 13.30
Kossuth rádió

„Egy az Isten”
unitárius félóra.

Halottaink

Kocsord

Id. Jakab Lászlóné sz. Szabó Erzsébet 76 éves korában elhunyt. A kocsordi egyházközség gondnokának édesanyja volt. Nyugalma legyen csendes, őrizze meg Isten a lelkét az igazak között, a hátramaradottak adjon vigasztalást.

Nyitrai Levente

Füzesgyarmat

Simon György

Oláh Jánosné

*

Szeptember 20-án utolsó útjára kísértük és eltemettük **dr. Gállfy Kálmán** ügyvédet, egyházközségünk buzgó tagját. Élete utolsó évtizedeiben lelkiében, vallásos meggyőződésében visszatért az erdélyi unitárius gyökerekhez. Édesapja a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség alapító, templomépítő lévita tanítója volt, aki aztán áttért a református egyházba és gyermekei is ebben a hitben nőttek fel. Visszatért most elhunyt egyháztagunkat hat évvel ezelőtt közgyűlésünk presbiterré választotta. Minden egyházi ügyben, olyanokban is, ami jogi tudást igényelt, nagy szeretettel sietett kis közösségünk megsegítésére. Hatalmas részvét mellett adtuk meg a végtisztességet, mert számunkra is pótolhatatlan veszteséget jelent az eltávazása. Emlékét örökké megőrizzük!

Balázsi László

Pestszentlőrinc

Sallai Jánosné sz. Bellán Aranka 53 éves

Jagasics Béláné sz. Farkas Gyöngyi Éva
62 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávazott testvéreinknek az anyaföld ölén, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

Felhívás

Kedves olvasóink!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy az egyre növekvő költségek ellenére jövőre is még az ideiglenes juthatnak lapunkhoz. A lepecsételt csekkek kiküldését megkezdjük, melyet egyházi központunkhoz kell eljuttatni, megjelölve rajta az előfizetés időtartamát (fél, ill. egy év).

Kérünk mindenkit, amennyiben módjában áll, túlfizetéssel, ill. adományokkal tegyék lehetővé, hogy azokhoz is eljuthasson lapunk, akiknek anyagi helyzete ezt nem engedné meg.

Külföldi adományozóink szokásos évi támogatásukat készpénzben, vagy csekk esetén Money Order, ill. Cashier's Check formában (ne magáncsekken) szintén „Unitárius Élet” megjelöléssel juttassák el hozzánk. Az adományokat és a túlfizetéseket előre is köszönjük

A **Nationale Nederlanden Magyarországi Biztosító Rt.** nívós élet- és nyugdíj biztosításainak értékesítésére keres munkatársakat. Az átképző, felkészítő tanfolyamunk ingyenes.

Érdeklődni: **Remenhár Judit**
üzleti igazgató
1667-826
06-30-405-013

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:

**Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente**

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkészi irodákban, vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.

Évi előfizetési díj: 600,- Ft

Egyes szám ára 50,- Ft

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 132-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272